

ODULPHUS LYCEUM IN TILBURG : EIGENAARSCHAP EN VERTROUWEN

Het Odulphuslyceum in Tilburg gooide in 2012 het roer om. Zorgkind havo, waar veel motivatie- en ordeproblemen waren en waar veel leraren niet graag werkten, wilde een eigen didactiek ontwikkelen, geen vwo-light zijn, maar een degelijke havo. Duidelijke doelen werden er gesteld: de leerling is actief en leren is een werkwoord. Formatief lesgeven is daarbij een middel. Zo blijven leerlingen gedurende het schooljaar continu werken en pieken ze niet enkel voor een (eind)cijfer.

“Als een docent constateert dat een leerling al drie maanden slecht presteert, grijpt hij veel te laat in.”

Inhoud

De traditionele manier van cijfers geven stond op het Odulphuslyceum het actief leren in de weg: als leerlingen recht krijgen op bevordering met een voldoende, dan werken ze daarvoor. Voor de ene leerling betekent dat: ik werk alleen in de laatste periode, voor de ander: ik werk alleen tijdens proefwerkweken, weer een ander kiest voor punten sprokkelen in kleine overhoringen of werkstukken. Dat mechanisme werd weggenomen door onder andere de afschaffing van het zittenblijven op punten. Een leerling die binnenkomt met havoadvies, moet gewoon met een havodiploma op zak de school verlaten. Als een docent pas halverwege de vierde klas erachter komt dat een leerling de doelen niet bereikt, gaat er wat mis.

De afgelopen twee jaar is het concept formatief toetsen steeds duidelijker geworden. Het Odulphuslyceum was daar natuurlijk impliciet al mee bezig door leerlingen niet te laten doubleren: ze moesten immers wel het niveau hebben, want ook zij doen in klas 5 examen. Leraren en leerlingen waren dus altijd al bezig met de vraag: hoe krijgen we dit onder de knie.

Maar nu werken en leren leerlingen continu en werken ze aan vaardigheden die belangrijk zijn voor hun toekomst. Het rapportpunt wordt niet meer alleen door cijfers bepaald, maar betrokkenheid bij de les, manieren van vragen stellen, zelfstandigheid, samenwerken en probleemoplossend vermogen tellen ook mee. Een docent moet dus zijn leerlingen goed kennen, hen observeren tijdens het werk en veel te laten presenteren. Leerlingen geven bijvoorbeeld presentaties over hun eigen ontwikkeling in een Persoonlijke Ontwikkelingspresentatie (POP). Dat doen ze op een soort markt, waar ze ouders en docenten vertellen wat ze op school hebben geleerd. Met eigenaarschap en vertrouwen als sleutelwoorden.

Ook in de bovenbouw laten docenten zich niet leiden door het systeem van PTA's, school- en centrale examens. Schoolexamens zijn een afspiegeling van wat een leerling gedurende het hele jaar presteert voor een vak, met een goede verhouding van praktijk- en onderzoeksverslagen, proefwerken en grote afsluitende opdrachten (compo's). Examenvragen worden natuurlijk wel geoefend, maar slechts in beperkte mate. De school legt vooral de nadruk op leerlingen vertrouwen geven dat ze

de stof beheersen en toe zijn aan het examen. De goede slagingscijfers van afgelopen jaar bevestigen dat het lyceum op de goede weg is.

Weerstand

De formalisering van formatief lesgeven gaat niet zonder slag of stoot. Docenten, leerlingen en ouders zijn gewend aan summatief onderwijs. Anders omgaan met cijfers zorgt voor weerstand. Sommige ouders vinden het vreemd dat hun kinderen bijvoorbeeld geen huiswerk krijgen en kunnen moeilijk meegaan in het principe van de instaptoets. 'Als je daar onvoldoende scoort, zul je het wel niet geleerd hebben.' Daarom is de school ouders veel explicieter gaan uitleggen wat formatief lesgeven inhoudt. Dat gebeurt bijvoorbeeld op ouderavonden, waar docenten én leerlingen vertellen wat ze doen en waarom. Ook het [havoblog](http://dnhavo.blogspot.nl) (<http://dnhavo.blogspot.nl>) informeert ouders en andere belangstellenden over de successen en zeperds in de ontwikkeling.

Daarmee is meteen gezegd dat niet alles goed uitpakt. Formatief lesgeven staat niet meteen als een huis. Het is vallen, opstaan en leren. Bijvoorbeeld

toen in een experiment geen toetsen meer werden opgegeven tussen carnaval en de meivakantie, maar ze wel werden afgenomen. Dit leverde veel onzekerheid en zelfs paniek op bij leerlingen en hun ouders. De docenten merkten dat ze op dat moment nog niet goed genoeg kennis van en vaardigheid in formatief onderwijs hadden. Samen met leerlingen en ouders is dit experiment open geëvalueerd en dit heeft geleid tot een nieuw geformuleerd toetsbeleid, waarin toetsing vooral een didactisch middel is, geen afrekeninstrument.

Ook leerlingen houden graag vast aan wat ze kennen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit hoe ze hun docenten evalueren. Juist de docenten die veel (klassikaal) uitleggen, alles op PowerPoint zetten en leerlingen heel goed voorbereiden op toetsen, scoren het hoogste in de leerlingevaluaties. Zij geven leerlingen meer zekerheid dan docenten die leerlingen juist stimuleren om zelf na te denken en zelf problemen op te lossen. Dat vinden leerlingen toch nog steeds eng, onzeker en (eerlijk is eerlijk) vermoeiend.

Proces

In vergelijking met de vorige onderwijsvernieuwing vijftien jaar geleden wordt het havoconcept veel breder gedragen onder docenten. Zo groeide de eerste groep van zeven pioniers na een jaar al uit naar vijftien. De school wil iedere betrokkene zo veel mogelijk eigenaar maken en ruimte geven om te experimenteren. Fouten (durven) maken - en daar samen weer van leren - hoort bij dit proces. Sommige docenten lopen voorop in de verandering, andere wat meer achteraan. Maar dat is geen probleem. Meebewegen is een voorwaarde, anders wordt de harmonica te groot. Regelmatig wordt daarom op dinsdagmiddag een goede-praktijkcarroussel georganiseerd. Gelukkig lukt het steeds meer docenten om eigen stappen te zetten en in die carroussel te presenteren. Het Odulphuslyceum vindt de Inspectie aan zijn zijde. Dat zittenblijven niet meer mogelijk was en dat cijfers niet automatisch een rapportpunt opleveren, was geen probleem. Integendeel. De inspecteur spoorde de school aan om op de ingeslagen weg door te gaan. Hij stelde wel voor om voor leerlingen beter inzichtelijk te maken wat ze leren en om beter te kunnen monitoren waar de leerling staat.

Tips

- Zorg voor goede facilitering, begeleiding en ondersteunende materialen. Bijvoorbeeld door collega's te coachen in het werken met les- en leerdoelen en een leerlingvolgsysteem Appreci8 te ontwikkelen als alternatief voor Magister, waarin leerlingen breder worden gewaardeerd dan enkel met cijfers en beter inzicht krijgen in hun eigen ontwikkeling.
- Bij formatief lesgeven is het niet mogelijk om een concept van een andere school te kopiëren en daarbij enkel de krenten uit de pap te halen. Het is een leerproces dat het hele team, ouders én leerlingen moeten doormaken.
- Soms is een structuurverandering nodig om als vliegwiel voor verandering te fungeren, zoals het afschaffen van zittenblijven.
- Maak gebruik van de ruimte die er is om ook in de bovenbouw het school-examendeel en het onderwijs in te richten naar eigen doelen en inzichten. De huidige examenstructuur mag geen excuus zijn om niet te veranderen.

“De grootste uitdaging is om tijdens een vergadering te onderbouwen of een leerling zijn havodiploma gaat halen én wat hij daarvoor nog nodig heeft. Zonder cijfers.”